

İNTERNET VE DEMOKRASİNİN GELECEĞİ

Selva Ersöz*

ÖZET

İnternet sosyal, siyasal ve ekonomik yaşamı etkilemekte ve bu alanlarda varolan alışkanlıklarımızın değişmesine yol açmaktadır. Bu değişimlerden en önemlisi hiç şüphesiz siyaset alanında yaşanmaktadır. İnternet yeni iletişim araçlarıyla siyasal hayatı değiştirmeye başlamıştır. Aynı zamanda bu yeni teknolojiyi demokrasi karşısında tehdit olarak görenler de vardır. Bu çalışmada siyasal katılım aracı olarak internet incelenmiş; internetin neden olabileceği tehdit ve tehlikeler örneklerle açıklanmış, internet ve demokrasinin geleceği hakkında bazı varsayımlardan bahsedilmiş ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: internet, demokrasi, siyasal katılım, dijital bölünme

ABSTRACT

Internet influences social, political and economical lives and it changes the existing habits in these fields. The most important transformation, no doubt, is experienced in political arena. Internet has began to change the political life with its new communication tools. At the same time this new technology is seen as a threat to democracy. This work has examined the internet as a political participating tool and also the threads and risks that can be caused of the internet has been explained by examples. Some hypothesis and solution suggestions about the future of the internet and democracy are tried to be presented.

Keywords: internet, democracy, political participation, digital divide

İletişim teknolojilerinde meydana gelen şaşırtıcı gelişmeler ilk defa olarak, halka politik kararların alınmasında, sürece etkin olarak katılma şansını vermiştir. Alvin Toffler, Third Wave, 1980

GİRİŞ

İnternet pek çokları tarafından demokratik işleyişinin gelişmesine ve yarattığı yeni iletişim araçlarıyla siyasal hareketliliği arttırmaya katkıda bulunması beklenen bir teknoloji olarak görülmektedir. Vatandaşlara sağladığı şeffaflık, sanal topluluklar için yarattığı yeni iletişim ortamları sayesinde bu yeni teknolojiyi demokrasi ile uyumlu görenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Ancak Thierry Vedel'in de altını çizdiği gibi elektronik demokrasinin de tehdit ve tehlikeleri yok değildir (Vedel 2000: 29).

İnternet demokrasi tartışmasında ana tema bu teknolojik gelişmenin demokratik potansiyeline sekte vurabilecek güçlerin nasıl kontrol altına alınabileceği meselesidir. Kontrol mekanizması geliştirilmediği takdirde, interneti ya ticari güçler ele geçirecek, ya da şu anda olduğu gibi sürekli altı çizilerek belirtilen pornografi, çocuk istismarı gibi sapkın kullanımlar interneti yolundan saptıracaktır. Böylesi durumda internetin demokratik katılım ve kültür açısından

yarar değil zarar getirmeye başlayabileceği düşünülmektedir (Aksoy 1996: 160).

İnternetin günümüzde yarattığı değişiklikler, ekonomik alan öncelikli olmak üzere, siyasal alanda da varlığını hissettirmektedir. Siyasal içerikli web sitelerinin sayısı her geçen gün artarken, internetin siyasi sistemler üzerindeki etkilerini önceden tahmin etmek olası değildir. Dünya çapında ağ olarak tanımlanan internet bize gerçekten, katılımcı demokrasiye giden yolda daha özgürlükçü bir ortam sağlayacak mıdır yoksa bizleri Orwell'in "1984" isimli romanında olduğu gibi "Big Brother" isimli herşeyi gören ve duyan bir bilgisayar tarafından yönetilen bir toplumun hicvedildiği bir denetim toplumuna mı dönüştürecek?

Bu çalışmada, internetin siyasal katılım aracı olarak demokrasiyi nasıl etkileyeceği sorusu değişik bakış açılarıyla araştırılmaya çalışılmıştır. Bunun için de öncelikle internetin sağladığı yeni siyasal katılım araçlarına değinilecek, bu araçların olumlu ve olumsuz yönleri açıklanacak, internetin demokrasi için oluşturduğu olası

* Arş, Gör, Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi

tehdit ve tehlikelere değinilecek ve son bölümde internet ve demokrasinin geleceği hakkında üç görüş incelenerek, konuyla ilgili öneriler sunulacaktır.

1. SİYASAL KATILIM ARACI OLARAK İNTERNET

Etkileşimli medya ve sanal topluluklarla birlikte, günümüzde ifade özgürlüğünün açılım yaptığı yeni bir kamusal alandan söz etmeye başladık. İnternet yalnızca yoğun, şeffaf ve evrensel bir iletişim alanı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda kamusal hayatın koşullarını da daha iyi yönde değiştirmekte, vatandaşların özgürlük ve sorumluluk anlayışlarını geliştirmektedir.

Siber mekânın gelişimi yeni politik uygulamaların doğmasına neden olmuştur. Tüm bunlar elektronik demokrasinin ilk adımları olarak görülebilir. Temelleri son yıllarda atılan ve büyük bir hızla gelişen e-yönetim uygulamaları daha katılımcı bir demokrasi yaratılması yolunda etkili olmaktadır. İnternet üzerindeki yeni agoralar politik tartışmalara sahne olmakta ve hükümetlerin elektronik demokrasi kavramına giderek daha fazla ağırlık vermesi, e-oylama gibi bazı uygulamaların da giderek yaygınlaşması sonucunu doğurmuştur.

İletişimin ve ekonominin küreselleşmesiyle birlikte, halk topraksızlaştırılmış bir kamusal alanda fikirlerini tartışabilme ve kendilerini özgürce ifade etmeye başlamışlardır. Siber mekânda ortaya çıkan aykırı politik güçler bu yeni kamusal alanın tüm özelliklerinden faydalanmakta ve elektronik demokrasiye katkıda bulunmaktadır.

Pek çok bilim adamı interneti geliştirerek dünya çapında bir ağ haline gelmesini ve bu ağın da serbest iletişimi sağlayarak demokratik koşulları iyileştirmek amaçlı kullanılmasından yanadır. Ancak diğer taraftan dünya çapında etkileşimli iletişimi sağlayan bu ağ, daha iyi işleyen bir demokrasi garantisi vermemektedir (Wolton 2000:115). İnternet üzerinden yapılan iletişimin en büyük sorunlarından biri, burada kontrol mekanizması olmamasıdır. Bu da her türlü terörizme kolaylık sağlarken, toplum içinde anarşi ve karışıklığa yol açabilir. Buna rağmen teknik olanaklar göz önüne alındığında internetin çağdaş demokrasilerin işleyi-

şi için çeşitli fırsatlar sunduğunu görmekteyiz. Bunları üç başlık altında toplayabiliriz.

1.1 Tartışma Grupları

Atina agoralarında olduğu gibi, internet kullanıcılarına her konuyu sınırsızca ve özgürce paylaşabilecekleri bir tartışma ortamı sunmaktadır. Tartışma gruplarında herkes kendi fikirlerini söyleyebilmekte ve ortak bir bilgi zemini yaratılmaktadır. İnternet diğer medya araçlarıyla kıyaslandığında çok etkili bir tartışma aracı olmuştur. Özellikle çok sayıda katılımcıya aynı anda milyonlarca değişik konuda tartışma imkanı sunarken, iletilen mesajların kolayca arşivlenip saklanabilmesine de izin vermektedir. Bu tip faaliyetler özellikle Pierre Lévy'nin belirttiği gibi, gelecekte oluşacak kollektif zeka kavramının da temellerini atmaktadır. Ortak tartışma gruplarının en önemli özelliklerinden biri de, kamusal alanda fikirlerini tartışma imkanı bulamayan azınlık gruplarının internet üzerinden bu fikirleri söylemesi, tartışabilmesi ve bu dünya çapındaki foruma katılma imkanı bulabilmesidir. Aynı şekilde medya ve siyasetçiler tarafından göz ardı edilen konuların tartışılabilmesine imkan vermesi de internetin açıklık ve şeffaflık özelliklerinin sonucudur. 1998 yılında Fransa'da OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Organizasyonu)'nun yatırımı için yapılan çok taraflı anlaşma medyanın gözünden kaçmıştır. İnternet, hükümet ve vatandaşlar arasında yoğun bir mesaj alışverişi yapılmasına olanak vermiştir. Vatandaşlar özellikle oy verdikleri milletvekillerine konuyla ilgili elektronik posta göndermişler ve proje hakkındaki tepkilerini belirtmişlerdir (Vedel 1996: 25).

Bazı amerikan araştırmalarına göre, interneti kullananların politikaya ve aktüaliteye olan ilgisi ve oy verme oranları interneti kullananlara göre daha yüksektir (Lévy 2002: 21). Pek çok web sitesi www.politics.com, www.voter.com, www.speakout.com gibi, vatandaşlara güncel politik olaylar hakkında bilgi verirken tartışma grupları aracılığıyla görüşlerini paylaşma imkanı sunmaktadır. Böylece kendi görüşünde olan ya da karşı görüşü paylaşanlar arasında bilgi ve fikir alışverişine olanak sağlanmaktadır.

Politik kararların alınmasında etkili olma, fikrini belirtme, karşı görüşlerin de özgürce tartış-

şabildiği ortamlar olan tartışma gruplarının demokrasi açısından önemi büyüktür. Amerikan Başkanı Georges W. Bush'un geçtiğimiz aylarda Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında bazı gruplar tepki gösterilerinde bulunmuşlardır. İnternet ortamında buluşan bu siyasi tartışma grupları konuyu ağır biçimde eleştirmişler, yapacakları gösterilerin yer ve zamanına, denetimsiz olan bu iletişim aracını kullanarak karar vermişlerdir.

1.2 Elektronik oylama

Bu kavram çoğunlukla oy verme makinalarını hatırlatsa da, günümüzde vatandaşların kendi bilgisayarları üzerinden, ana bir bilgisayara gönderilmek üzere internet üzerinden oy kullanmaları işlemini ifade etmektedir (Vedel 1996: 26). Elektronik demokrasinin en temel hedeflerinden biri olan elektronik oylama yurttaşların yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçeklerde, bir çok farklı konuda, internete bağlı kamu sitelerine evlerinden ya da bu amaç için geliştirilmiş kiosk tarzı terminallerden bağlanarak oy kullanmalarının sağlanmasıdır (Uçkan 2003: 39). Bu uygulamada amaç vatandaşların karar alma mekanizmaları üzerindeki etkinliğini arttırmak, siyasal hayata doğrudan katılmalarını sağlamaktır. Aynı zamanda elektronik oylama klasik oylama sistemine göre oylama işlemlerinin maliyetini düşürecektir. Elektronik oylama seçmen davranışları üzerindeki araştırmaların da daha etkili ve daha kolay şekilde, örneğin sadece sosyo-demografik değil diğer değişkenleri de kullanarak değerlendirme ve analiz yapılmasını sağlayacaktır.

Elektronik uygulama yönteminin uygulanması kuşkusuz bazı teknik ve politik sorunlar da yaratmaktadır. Örneğin seçimlerin güvenliğini sağlayacak olan ve tüm dünyada geçerli olan bir dijital imza uygulaması üzerinde henüz çalışmalar sürmektedir. Bu da oldukça yüksek maliyetli bazı süreçleri içermektedir. Thierry Vedel'e göre seçim ritüelinin elektronik uygulama yaygınlaştıkça yok olacak olması, vatandaşların geleceklerine karar verdikleri seçim anındaki bazı geleneksel sembollerin de kaybolması riskini doğuracaktır (Vedel 1996: 26).

Elektronik oylama uygulamasının vatandaşların katılımını arttıracığı düşünülse de, vatandaşlar açısından güven sorunu ortaya çıkmak-

tadır. Vatandaşlar internet üzerinden yapılan bir seçime ne kadar güvenebilirler? Bu soru şu an için cevaplanması zor bir sorudur. Elektronik seçimin yaygınlaşmasının uzun yıllar alabileceği göz önüne alındığında, bu uygulama gelecekte daha katılımcı bir siyaset yaratabilir ve politik karar alma mekanizmaları üzerinde vatandaşların daha etkili olmalarını sağlayabilir.

Pierre Lévy'e göre demokrasinin temel işlevi oy kullanmak değil, ancak oyun özgürleşmesini sağlamaktır. İnternet, yasaların hazırlanmasında ve önemli politik kararların alınmasında ağ üzerinde oluşturulan kolektif zekaya başvurabilme, görüşlerden yararlanabilme imkanı sunmaktadır (Levy 2002: 58).

Bunların dışında büyük ticari şirketler, halkın görüşlerini öğrenmek için web siteleri üzerinden oylama ve anket çalışmalarını yürütmektedirler. Tüketiciler tercihlerini ve görüşlerini internet üzerinden ilan edebilmekte ve bu da hızlı bir sürede daha çok kişiye ulaşmaya imkan vermektedir. İnternet ve internetle ilgili konularda tekno-optimist ekolün içinde yer alan Lévy'e göre teknik sorunların zamanla aşılacağına ve bu tür uygulamaların yaygınlaşacağına yakın bir gelecekte tanık olacağız.

1.3 İnternet Üzerinden Yapılan Yerel Yönetim Uygulamaları (e- yönetim)

Günümüzde milyonlarca siyasi yerel yönetim web siteleri kurmuşlar ve interneti kullanmaya başlamışlardır. Bu web sitelerinde üç tür uygulamanın yapıldığını görüyoruz:

- Yerel yönetimlerin işleyişi hakkında bilgi (örneğin yerel projeler hakkında bilgiler)
- Yönetimlerin aldığı kararların bilgilerini içeren dokümanlar
- İletişim servisleri (örneğin seçmenler ve üyeler arasında elektronik postalar, yerel sorunların tartışıldığı tartışma grupları, elektronik referandumlar, anketler gibi)

Yerel yönetimler web sitelerini kullanarak vatandaşlarla aralarındaki sosyal bağı güçlendirmektedir. İnternetin ek destek sağlamak için kullanıldığı bu tür uygulamalardan bölgede

yaşayan vatandaşlar dışında turistler, bölgede yatırım yapmayı düşünen bazı şirketler de yararlanmaktadır.

Yerel yönetimler dışında siyasi partilerin de web siteleri oluşturduklarını ancak uygulamalarının daha sınırlı olduğunu görüyoruz. Seçim zamanları dışında parti üyeleri dışında pek fazla rağbet görmeyen bu siteler, özellikle seçim zamanında propaganda amaçlı kullanılmaktadır. Vatandaşlar seçim öncesi adayların faaliyetlerinden ve projelerinden haberdar olmakta, onlarla elektronik posta ya da sohbet odaları yoluyla iletişim kurabilmekte, önerilen projeler hakkında görüşlerini açıklayabilmekte ve eksik gördükleri konuları adaylara bildirmektedirler. Aynı zamanda internet adaylara da eşit şekilde tanıtım yapabilme ve büyük bütçeler harcamadan seçmenlere ulaşma şansı vermektedir. Politik partiler de aynı şekilde bu yeni ve güçlü iletişim aracını keşfetmişlerdir. Böylece arada herhangi bir aracı olmadan politikalarını, projelerini halka internet üzerinden açıklayabilmektedirler. Üstelik internet üzerinden yapılan bu tanıtım çok daha düşük maliyetli ve sansürsüzce yapılmaktadır. Bu durumda seçmenlerle adaylar arasında doğrudan iletişim sağlanmaktadır.

2. DEMOKRATİKLEŞME YOLUNDA BİR TEHDİT OLARAK İNTERNET

Bu bölümde internetin demokrasi karşısında neden bir tehdit olarak görüldüğüne değinmeye çalışacağız. İnternet bizlere ilk bölümde bahsedilen siyasal katılım araçlarını sunarken, bu araçlara ulaşmada karşımıza çıkan teknik engeller elektronik demokrasi karşısındaki en büyük sorunlardan biri olarak görülmektedir. Teknik olarak herkesin kullanma şansının olmadığı, ya da sınırlı olduğu internet gerçekte toplumlar arası bir eşitsizlik yaratmakta mıdır?

2.1 Elektronik Demokrasinin Tehlikeleri

Elektronik demokrasi kavramı bazı tehdit ve tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Henüz kullanımı tam olarak yaygınlaşmayan internetin tüm ülkelerde ve nüfusun tümü tarafından kullanılmaması, bu teknolojinin elit kesime ait bir iletişim aracı olduğu görüşünü kuvvetlendirmektedir. Toplumun her kesimine eşit şekilde ulaşmayan internet katılımcı demokrasiyi

nasıl sağlayacaktır? Üstelik internet kullanıcıları arasında bu teknolojiden yararlanan ve tartışma gruplarına katılıp fikir alışverişinde bulunan ve düşüncelerini açıklayan gerçek anlamda bilgisayar okur yazarı olanların oranının, interneti diğer amaçlarla kullananların oranına göre daha düşük olduğu düşünüldüğünde gerçek anlamda bir ayrımın yaşandığını söyleyebiliriz.

Elektronik demokrasinin geleceği hakkında kafaları kurcalayan bir diğer soru da vatandaşların özel hayatlarının korunması sorunu olacaktır. Teknik bazı araçlar sayesinde internette dolaşanların bilgisayarlarına gönderilen ve internet kullanıcıları hakkında bazı bilgilerin ele geçirilmesini sağlayan tanımlama bilgileri (*cookie*ler) güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Cookie'ler ticari amaçlı müşteri portföyü oluşturmak ve internet kullanıcılarının tüketim profillerini öğrenmek için kullanılmalarına rağmen internet kullanıcılarının ziyaret ettiği sitelerden politik görüşlerini de belirleyebilirler. Böylece vatandaşlar için daha şeffaf bir hükümet oluşturmak yerine internet bir ispiyon aracı haline gelerek, denetim altında yaşayan bir toplumun oluşmasına izin verebilir. Bazı ülkelerde (Çin, Singapur, Tunus, Küba gibi) internet kullanımına baktığımızda, hükümet tarafından zararlı görülen bazı sitelere erişimin yasaklandığını görüyoruz (Vedel 1996: 29).

Karşı hareket gruplarının internet üzerinden yayın yapması aynı zamanda bu tip hareketin içinde olanların yakalanma riskini de arttırmaktadır.

Düşünce özgürlüğünü yaygınlaştırdığı kadar, demokrasiye karşı olumsuz bazı düşüncelerin de yayılmasına internet öncülük edebilir. (Örneğin ırkçılık propagandası gibi).

2.2 Dijital Bölünme

Günümüzde internet kullanıcıları tam olarak bilinmemekle beraber, ağırlıklı kullanıcıların kimler olduğuna bakıldığında daha çok orta gelir grubuna dahil, beyaz, Anglosakson ve erkekler olduğu ortaya çıkmaktadır (Aksoy 1996:164). İnternetin sağladığı serbest iletişim sayesinde ki, insanlar daha geniş bilgiye sahip olmaya ve kendilerinde olmayanı görüp geliştirmeye başlamışlardır. İnternet sayesinde az gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlar durumlarını geliştirebilir ve hatta bu açıdan

bakıldığında internet eşitliği sağlayıcı bir faktör olarak da görülebilir. İnternet erişiminin şu an için evrensellikten uzak oluşu aşılması güç sorunları beraberinde getirmektedir. Bilgiye erişebilenler ve erişemeyenler arasında ulusal ve uluslararası ölçekte giderek derinleşen uçurum, yani “ dijital bölünme”, bilişim ve iletişim teknolojilerinin demokratik imkanlarını da ciddi ölçüde sınırlandırmaktadır. Dijital bölünme ya da dijital uçurum, bilişim ve iletişim teknolojilerine erişimde eşitsiz dağılımı ifade etmek için kullanılmaktadır (Norris, 2001: 53). Dijital bölünme interneti “ Atina demokrasisi” modeline olumsuz anlamda benzetilmektedir. Bir yanda bilgiye erişebilen, bunun için yeterli geliri ve kültürel sermayesi olan, istatistiklere göre çoğunlukla erkek, az sayıda seçkin “net yurttaşı”, diğer yanda bilgisayar okuryazarı olmayan, internet erişimi için yeterli kaynağa

sahip bulunmayan “köle ve barbar yığınları” bulunmaktadır (Uçkan 2003: 37).

Manuel Castells ise konuya farklı bir açıdan bakmaktadır. “*The Internet Galaxy (İnternet Galaksisi)*” adlı eserinde, Castells küreselleşen bir ekonomi, internet ağı haline gelen bir toplumda ve herşeyin giderek interenete dayalı hale geldiği bir ortamda; internete bağlı olmanın bir anlamda toplum dışında kalmak ve dışlanmak anlamına gelmek olduğunu belirtir (2001: 334). Bu dışlanmışlığın; ekonomik, sosyal ve kültürel pek çok etkisi olmaktadır. Teknolojik donanım yetersizliği, internet kullanma kültürünün gelişmemiş olması, ekonomik engeller gibi sorunlar kuzey-güney arasındaki eşitsizliği, bir anlamda gelişmiş toplumlara gelişmemiş ya da gelişmekte olan toplumlar arasındaki uçurumu arttırmaktadır.

İnternetteki siyasal katılım araçları	İşlevleri		Örnek uygulama
	Olumlu	Olumsuz	
Tartışma Grupları	<ul style="list-style-type: none"> Güncel olaylara katılım sağlamak Karşıt ya da aynı gruplar arasında fikir alışverişi Kolay ve ucuz bilgi alışverişi Ortak bilgi-kolektif zeka 	<ul style="list-style-type: none"> Demokrasiye karşı görüşlerin de gelişme imkanı bulması Hükümetlerin internet üzerindeki denetimi arttırması 	www.politics.com www.speakout.com www.voter.com elektronik postalar, tartışma siteleri
E-oylama	<ul style="list-style-type: none"> Düşük maliyet-yüksek katılım Analiz ve ölçüm kolaylığı 	<ul style="list-style-type: none"> Güvenlik sorunu Klasik seçim ritüeline ait sembollerin ortadan kalkması 	www.elections.com www.senat.fr
E-yönetim	<ul style="list-style-type: none"> Politik karar alma sürecine vatandaşların dahil edilmesi Yöneticiler ve halk arasında daha etkili ve güçlü bir iletişim 	<ul style="list-style-type: none"> Herkesin interneti kullanamamasından doğan dijital bölünme 	Politik partilerin ve yerel yönetimlerin web siteleri Siyasal parti adaylarının kişisel web siteleri

3. OLASILIKLAR VE ÖNERİLER

İnternetin demokrasinin önünde bir tehdit mi yoksa yeni katılım araçlarıyla sıkça yaşanan demokrasi krizlerine alternatif bir çözüm mü olabileceği konularına birinci ve ikinci bölümlerde ana hatlarıyla değindik. Bu bölümde internet ve demokrasi sorunu hakkında olasılık-

lardan bahsetmeye çalışacağız. Bu olasılıklardan yola çıkarak da çözüm önerileri sunmaya çalışacağız.

3.1 Olasılıklar

Tüm bu tehdit ve tehlikelerin uzun soluklu düşünülüğünde tehdit olmaktan çıkıp, avanta-

ja dönüştüğüne tanık olabiliriz. Aynı şekilde tehdit ve tehlikelerin çoğalarak olumsuz sonuçlar yarattığını da görebiliriz. Bu konuda kuramcıların iki gruba ayrıldığını ve her iki grubun da fikirlerini güçlü argümanlarla savunduğunu görüyoruz. İnternet gerçekten demokrasiyi daha ileri götürebilecek ve siyasal katılımı arttıracak bir yapıya sahip midir? Tekno-optimist söylem olarak adlandırılan bu görüşü savunan kuramcılar, internetin insanlar arasındaki iletişimi geliştireceği, yeni bir paylaşım türü yaratacağı, kültür çeşitliliğini sergilemek için yeni bir fırsat yaratacağı gibi bazı temel savlardan yola çıkmaktadır. İkinci söylem ise, ya da tekno-septik söylem, birinci söylemin aksine internetin toplum tarafından özümsememesi, sosyal bağ yok olması, kuzey-güney arası eşitsizliğin artması ve internetin egemen sınıfın elinde onların çıkarlarına hizmet eden bir araç haline gelmesi gibi tehdit ve tehlikeleri temel almaktadır.

Demokrasi gibi hassas bir konuda her iki tarafın da söylediklerinde haklılık payı olduğunu görüyoruz. İnsanlara bir taraftan politik bir düşünce etrafında örgütlenme, tartışma, yeni görüşleri öğrenme, seçim dönemleri başta olmak üzere hükümetin faaliyetlerinden haberdar olma ve gerektiğinde karar alma mekanizmalarına katılma şansı veren internet; diğer taraftan iletişime ve bilgiye sadece bu teknolojiyi kullananlar tarafından ulaşılması eşitsizlik yaratmaktadır.

Tüm bu koşullar göz önüne alındığında, internet ve demokrasinin geleceği hakkında üç temel görüşe ulaşabiliriz:

3.1.1 İnternet ve Demokrasinin Uyumlu Geleceği- Elektronik Demokrasiye Doğru

İnternet tekno-optimist kuramcılarının savlarına göre gelecekte demokrasinin işleyişinin düzenlenmesine ve katılımcı demokrasiye geçilmesine katkıda bulunacaktır. İnternet vatandaşların bilgi alma ve fikir alışverişinde bulunmasını, seçimlerin daha hızlı ve daha ucuz yoldan yapılmasını, politik kurumların ve yerel yönetimlerin faaliyetlerini vatandaşların bilgisine sunmasını, belli kanunlarla ilgili hızlı referandumlar yapılmasını sağlayacaktır. Politikacıların mesajlarının medya tarafından çarpıtıldığına inanılması ve politikacılarla birebir iletişim

kurma şansının olmaması halkın politikaya olan ilgisizliğinin sebepleri arasında gelmektedir. İnternet bu tip sorunları ortadan kaldırarak, halka siyasal olayların içinde olma ve fikirlerini tartışma imkanı sunmaktadır. Seçim zamanlarında vatandaşların sandık başına gitmek yerine, evlerinden internet üzerinden oy kullanmaya başlamaları da şüphesiz seçimlere olan ilginin artmasını sağlayacaktır.

3.1.2 İnternet ve Demokrasinin Birbirini Tamamlaması

Temsili demokrasinin yetersiz kaldığı ya da eksik olduğu yönleri tamamlaması açısından internet gibi bir teknolojiye başvurulabilir. Örneğin seçimlerin internet üzerinden uygulanması, eğer ki tüm teknik ve güvenlik koşulları gerçekleştiyse, çok büyük bir zaman ve para kaybını önleyecektir. Diğer taraftan sendikaların, medyanın, seçmenlerin her zaman halkın isteklerini tam olarak yansıtmaları da; bazı sosyal çıkarları gözettiklerini söyleyebiliriz. Bu durumda ilk önerinin aksine; yani internet üzerinden tüm halkın siyasal mekanizmaya dahil edileceği katılımcı demokrasi yerine, halkın temsili demokraside kendilerini seçecek seçmenleri daha iyi tanımak, bilgilenecek ve seçim sürecini hızlandırmak için internetten yararlanmaları, bir anlamda varolan temsili demokrasi sürecinin işleyişini hızlandırmalarında internetten yararlanabilir. Böylece e-yönetim uygulamalarında olduğu gibi, internet katılımcı demokrasi kurmak yerine; varolan temsili demokrasiyi iyileştirmek için alternatif çözümler oluşturulabilir.

3.1.3 Elektronik Demokrasi ya da Ütopya?

Tekno-septik görüşü savunan kuramcılarının fikirlerine göre, internet bir ütopya değil, başka bir şey değildir. Halka sahte özgürlük vadeden bu yeni teknoloji aslında gücün varolan kişilerin elinde kalmasına ve onların daha da güçlenmesine sebep olacaktır. İnternetin iddia edildiği gibi bizi daha mükemmel ve ahenkli bir topluma ve daha demokratik bir iletişime götüreceği söyleminin aslında bir ütopya ibaret olduğu görüşünü savunan Philippe Breton, “*Le Culte d’Internet, Une Menace Pour le Lien Social (İnternet Kültü, Sosyal Bağ İçin Bir Tehdit)*” adlı eserinde bize konu hakkındaki görüşlerini şu sözlerle iletir:

“Politikanın tamamen halk tarafından yönlendirileceği ve herkesin eşit haklara sahip olacağı ideal toplum söylemi aslında hiç bir zaman gerçekleşmesi mümkün olmayan bir ütopyadır. Hatta bu ütopyaya giden yolda yapılan çalışmalar geri tepecek ve ters etkileri doğuracaktır. İşte bu ters etkilerin sonuçları şu an yaşamaya başladık. Teknolojik gelişmeleri, hayatı sürükleyen en büyük değer olarak gören söylem tarihte geçmişten beri varolmaktadır. Yeni teknolojilerin mucizevi sonuçlar doğuracağına dair öne sürülen tezler çok uzun zamandan beri dile getirilmektedir. Bu da yeni teknolojilerin ve modernizmin sanıldığı gibi aksine toplumu daha iyi şartlara götürmeyeceği, sadece yıllardır varolan bir söylemin tekrar edilerek toplumun bir anlamda uyutulduğunun işaretidir.” (2000: 27).

Breton, kısaca iyimser kuramcılar tarafından öne sürülen, interneti ve yeni teknolojileri hayatın merkezine koyan tüm görüşleri reddetmektedir. Ona göre, tüm bu söylemler bir ütopyadan ibarettir. Bunu da iletişim ütopyası ya da mesih teknolojisi olarak adlandırır (1997: 115). Yeni teknolojilerle hiç bir zaman gerçekleşmeyecek olan ideal toplum bekleşi dünyayı kurtarmaya gelecek yeni bir mesih bekleşi kadar ütöpiktir.

3.2 Öneriler

Olasılıklar bölümünde ortaya koyduğumuz üç hipotezden, internet ve demokrasinin birbirini tamamlaması modeli çağdaş demokrasi anlayışımıza en uygun olanı olarak görülebilir. Elektronik demokrasiye geçiş için henüz çok erken olduğu düşünüldüğünde, bu süreci hızlandırmak için elektronik demokrasinin bazı özellikleri günümüz demokrasi işleyişine uygulanabilir. Yukarıda örneklerini verdiğimiz elektronik oylama, e-yönetim gibi bazı fonksiyonlar öncelikle yerel düzeyde uygulanarak halk tarafından benimsenmesi ve uygulamanın yaygınlaşması sağlanabilir. Böylece toplumun onayından ve kontrolünden geçen elektronik demokrasi uygulamalarının aksaklıkları giderilebilir, kullanım yaygınlaştıkça maliyet düşebilir ve en önemlisi bilgisayar ve internet kullanma kültürü yaratılır. Bu da toplumdan dışlanmamak adına pek çok kişinin bu teknolojiyi öğrenmesini ve kullanmasını özendirici bir durum oluşturabilir.

Küreselleşen dünyada vatandaşların da siyasal hayata doğrudan katılabilmelerini sağlayacak çözümler aranmakta; günümüz temsili siyasetinin eksikleri tartışılmakta ve çözümler aranmaktadır. Konuyla ilgili 18-19 Haziran 2004 tarihlerinde gerçekleştirilen “Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumları” dizisinin on beşincisi “Katılımcı Demokrasi, Sivil Ağlar ve STK’lar” başlıklı sempozyumun özet bildirisi katılımcı demokrasiye giden yolda internetin toplum üzerinde oynayabileceği rolün anlaşılması bakımından oldukça ilgi çekicidir:

“...internet Sivil Toplum’un tekrar canlanması ve hiyerarşik örgüt yapısının kırılmasında büyük rol oynamaktadır. Aynı şekilde yerel yönetimlerde katılımın olabilmesi için de kurumların yeteri kadar demokratik olması gerekmektedir.” (STK Sempozyumu 2004).

Konuyla ilgili Özgür Uçkan’ın yorum ve analizi de tekno-optimist bakış açısı içinde değerlendirilebilir ve internetin demokrasi ve meşruiyet krizinin çözümü olarak görülmesi bakımından dikkate alınmalıdır :

“Hükümetlerin ‘e-demokrasi’ye giderek daha fazla ağırlık vermesi eğiliminde, ‘demokrasi krizi’ olarak adlandırılan, siyasal sisteme duyulan güvenin azalmasıyla ortaya çıkan meşruiyet krizi ve bunun sonucu olarak seçimlere ve siyasi faaliyetlere katılımı yaşanan dramatik düşüşün ciddi bir payı olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekir. A.B.D ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkelerin çoğunda ve giderek daha çok gelişmekte olan ülkede, seçimlere katılım oranı hızla düşmektedir. Kamuoyu araştırmaları, yurttaşların hükümetten en önemli beklentilerinin şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk gibi güvenle ilgili konular olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, yurttaşların siyasal sisteme erişim ve katılım imkanlarının artırılması, güven ve meşruiyet krizinin başlıca çözümü olduğu görüşü giderek yaygınlık kazanmaktadır.” (Uçkan 2003 : 38).

SONUÇ

İnterneti demokrasinin uzun süreli araçlarından biri haline getirmek için, internet kültürünün doğru bir şekilde yayılmasına çalışmanın dışında, teknik süreçte bu teknolojiyi aktif kıla-

cak siyasal projeler geliştirilmeli ve bu projeleri tabana yayarak halkın ilgisi ve katılımı sağlanmalıdır. İnternet kafeler sayesinde her geçen gün yayılan internet kullanma alışkanlıkları, doğru bir şekilde yönlendirilmeli ve halka internetin sörf yapmaktan ve pornografik siteleri kullanmaktan başka işlevleri olduğu gösterilmelidir. Ancak o zaman internet demokrasi için bir şans olabilir ve uzun vadede bilinçli toplumların oluşmasına katkıda bulunabilir. Vatandaşların ve toplumun interneti benimseyerek ve bilinçli kullanarak siyasal hayata katılımlarının artması, tekno-septikler tarafından ne kadar bir ütopya olarak görülse de, günümüz demokrasilerinin işlevlerini daha iyi yerine getirmesi ve krizlerin aşılması için en iyi çözüm olacaktır.

KAYNAKLAR

15. STK Sempozyumu Sonuç Bildirgesi, <http://stksempozyumu.org/sonucbildirgesi15.htm>

Aksoy A (1996) İnternet ve Demokrasi, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Sayı 1, 159-170

Breton P (1997) L'utopie de la Communication, La Découverte, Paris

Breton P (2000) Le Culte d'Internet: Une Menace Pour Le Lien Social, La Découverte, Paris

Castells M (2001) The Internet Galaxy, Oxford University Press, Oxford

Lévy P (2002) Cyberdémocratie, Odile Jacobs, Paris

Pippa N (2001) Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty and The Internet in Democratic Societies, Cambridge University Press, New York

Uçkan Ö (2003) E-Devlet E-Demokrasi ve Türkiye, Literatür, İstanbul

Vedel T (1996) L'internet et la démocratie, Cahiers Français, N. 295, 25-31

Wolton D (2000) Internet et Apres, Flammarion, Paris